

УДК 911.3:796.5 (477)

Пацюк В.С.

ІНДУСТРІАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ УКРАЇНИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ ТУРИСТИЧНІ ДЕСТИНАЦІЇ ЄВРО-2012

Розкривається необхідність диверсифікації туристичної пропозиції України в контексті проведення ЄВРО-2012 шляхом розвитку альтернативних туристичних видів, одним з яких є індустріальний туризм. Узагальнено досвід становлення даного туристичного напрямку на Україні, подано перелік найцікавіших для відвідувачів індустріальних підприємств.

Ключові слова: індустріальний туризм, індустріальні об'єкти, ЄВРО-2012.

Раскрывается необходимость диверсификации туристического предложения Украины в контексте проведения ЕВРО-2012 путем развития альтернативных туристических видов, одним из которых является индустриальный туризм. Обобщенно опыт становления данного туристического направления в Украине, подан перечень наиболее интересных для посетителей индустриальных предприятий.

Ключевые слова: индустриальный туризм, индустриальные объекты, ЕВРО-2012.

The necessity of diversification of tourist suggestion of Ukraine opens up in the context of leadthrough of EURO-2012 by becoming of alternative tourist kinds, one of which is industrial tourism. Generalized experience of becoming of this tourist direction on Ukraine, the list of industrial enterprises ! interesting for visitors is given.

Key words: industrial tourism, industrial objects EURO-2012.

Постановка проблеми та її актуальність. ЄВРО-2012 надає чудову можливість Україні заявити про себе як про туристичну державу. В той же час, європейська публіка, що становитиме основну масу відвідувачів, досить вибаглива. Її не вразить звичним набором замків, палаців та музеїв, варто сконцентрувати зусилля на створенні оригінального туристичного продукту, який не був би так широко представлений в європейських країнах. Великий інтерес в туристів можуть викликати індустріальні об'єкти. І хоча Європа є родоначальницею такого туристичного напрямку як індустріальний туризм, однак далеко не в кожній європейській державі наявна така концентрація потужних промислових підприємств, як це спостерігається в нашій країні, особливо у східних її регіонах.

Метою даного дослідження є виявити особливості розвитку індустріального туризму в Україні та встановити підприємства, які варто було б включити в програми екскурсій в ході проведення чемпіонату Європи.

Наукові джерела та публікації з даної тематики є нечисленними, так як індустріальний туризм поки не набув широкої популярності, хоча останнім часом значна кількість авторів приділяють йому увагу. В нашій державі теоретичним обґрунтуванням його розвитку займаються О.Бейдик, Ю.Тютюнник, О.Афанасьєв, Л.Зеленська, В.Казаков та Т.Казакова. Достатньо висвітлені дослідження вітчизняних журналістів з даної тематики у мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу. Індустріальний туризм в Україні поки не набув масовості і характеризується локальною організацією. При більш детальному аналізі особливостей просування індустріального туризму на ринок туристичних послуг України, варто відзначити, що піонером його розвитку є м. Соледар (Донецька обл.), де на сьогоднішній день відомий спеціальний тур до соляної шахти. Екскурсія триває 1,5 – 2 години. Спуск і підйом із шахти здійснюється в клітці (ліфті) на глибину 300 м. Пропонований маршрут по шахті становить близько 700 метрів, включаючи зворотну дорогу до стволу. В переліку обов'язкових вимог є дотримання правил техніки безпеки, затверджені фізіологічні обмеження щодо стану і здоров'я туристів. Екскурсія проводиться з екскурсоводом. Чисельність однієї групи не перевищує 20 чоловік. На підприємстві турдіяльністю займається відділ маркетингу [1].

Поряд з цим шахтний туризм в Україні не дістав належного розвитку, незважаючи на дуже значний потенціал, що репрезентований величезною кількістю як працюючих, так і покинутих шахт. Це обумовлено тим, що вугільні шахти Донбасу мають застаріле обладнання і через часті вибухи метану не відповідають жодним нормам техніки безпеки. Куди більш придатними для відвідувань туристами є залізородні шахти Кривбасу, але поки що керівництво залізородних шахт не зацікавлене у масовому відвідуванні їх туристами.

Стосовно інших підприємств гірничодобувної промисловості, то варто відзначити що екскурсійні послуги пропонує Полтавський гірничозбагачувальний комбінат у м. Комсомольську. Відвідування рудовидобувного кар'єру (довжина 6,5 км, ширина 2 км, глибина 300 м) захоплює туристів не лише своїми краєвидами, а й можливістю відшукати золото, бурштин, кривавник чи інші мінерали, які є просто відвалами породи. Під час подорожі територією ГЗК можна залізти на величезні машини і на власні очі побачити процес виробництва окатишів, а також відвідати музей підприємства [4].

Міжнародної популярності набувають поїздки на Чорнобильську електростанцію. В програму туру, крім відвідування самої ЧАЕС, входять екскурсія по Прип'яті, Чорнобиллю, і навіть заїзд в село Куповане, де місцеві сам осельці кормлять екскурсантів українським борщем та салом [4].

Цілком імовірно, що незабаром цілком здійсненним стане відвідування Південноукраїнської АЕС. Поки що вона являється майже закритою для відвідувачів, так як є стратегічним об'єктом.

Режим тут суворий: шлях від прохідної до блоку щитового управління перегороджують декілька КПП, на кожному з яких відвідувач просвічується в спеціальній клітці. В цілому станція готова приймати туристів, необхідний лише дозвіл профільного міністерства. Пройшовши низку формальностей потрапити також можна на Запорізьку АЕС, Дніпрогес та Кременчуцьку ГЕС у Світловодську [1].

Серед підприємств інших галузей можна потрапити на Донецький металургійний завод, суднобудівний завод ім. 61 комунара у Миколаєві, скляний завод у Бережанах Тернопільської області.

Проте найбільш доступними та, відповідно, найбільш відвідуваними є підприємства харчової промисловості. Тут можна познайомитись з сучасними технологіями, стати свідками всього циклу створення продукту – від підготовки інгредієнтів до приготування кінцевої продукції, стати учасниками професійної дегустації, ознайомитися з системою контролю якості та принципами дії сучасного обладнання. це і пивзаводи «Оболонь» (Київ), «Сармат» (Донецьк), «1715» (Львів), Одеський і Артемівський заводи шампанських вин, де розроблено маршрут «Українська Шампань», Харківський лікєро-горілчаний завод "Prime", Інститут вина та виноробства «Магарач», виноробні підприємства Криму, Причорномор'я та Закарпаття, підприємство з виробництва соків та напоїв ТМ «Біола» (Дніпропетровськ), кондитерська фабрика «АВК» (Донецьк) та «Рошен» (Київ) [3].

Що ж до майбутнього розвитку індустріального туризму в Україні, то експерти дають найрізноманітніші прогнози. Одні пророкують його стрімкий розвиток, аргументуючи це тим, що організація екскурсій на те чи інше підприємство вигідна в першу чергу самому ж підприємству, адже це реклама. Інші ж доводять, що далеко не кожному вигідно потіснити виробництво заради прокладання турмаршрутів, що, в свою чергу, також створює проблеми для робочого процесу.

В Україні необхідність розробки спеціальних програм промислового туризму обговорювали в Донецькій області, особливо активізувались вони з огляду на Євро-2012, що наближається. Окрім традиційного відвідування Артемівського заводу шампанських вин та соляної шахти у місті Соледар, розробляються інші індустріально-туристичні продукти. Так створюється керамічний маршрут у місті Слав'янськ, а також туристичний бренд «Кіровське — молода перлина промислового Донбасу», що передбачає відвідування залишків поселень німецької промислової колонії Мангейм, териконів, працюючих підприємств вугільної промисловості. В найближчий час тут планується створити перший в Україні Музей вугілля, а також цілого музейного комплексу «Український техноленд» у м. Єнакієво [5].

Нині привертати туристів на промислові об'єкти має намір керівництво Миколаївщини, де туристам пропонують сумістити відвідини ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» з екскурсією на Південноукраїнську АЕС та коньячний завод «Зелений гай».

У Запоріжжі владою розробляється новий екскурсійний маршрут називатиметься «Запоріжжя промислове». Основна частина маршруту пролягатиме по промислових об'єктах Запоріжжя — підприємствам і заводам [2].

Стосовно Дніпропетровщини, то тут теж почали перейматися індустріальним туризмом. Особливо значний потенціал має Криворіжжя як найпотужніший індустріальний центр України.

Однак, міжнародного значення, окрім відвідування ЧАЕС, перераховані вище підприємства на даний момент не мають. Вдале позиціонування цих об'єктів на туристичний ринок під час ЄВРО сприятиме подальшому включенню їх до програм міжнародних туристичних подорожей. З огляду на це, було зроблено спробу визначити індустріальні підприємства України, які б були найбільш цікавими для відвідувачів ЄВРО. Згідно проведених соціологічних досліджень було встановлено, що найвищий інтерес серед галузей промисловості мають харчова, гірничодобувна та машинобудування. Відповідно до цього було обрано підприємства України найатрактивніші для туристів, які було згруповано за трьома напрямками:

- 1) об'єкти, що знаходяться безпосередньо у містах, що приймають Євро;
- 2) об'єкти, розміщені у містах, які знаходяться на основних транспортних магістралях, що сполучають міста, які приймають Євро;
- 3) об'єкти, що розміщені подаль від основних центрів Євро, але які варто відвідати.

Табл. 1. Індустріальні об'єкти, рекомендовані до відвідування під час ЄВРО-2012

Місто	Індустріальне підприємство
<i>Міста, що приймають ЄВРО-2012</i>	
Київ	<p>ВАТ «Київський ювелірний завод» — провідне підприємство ювелірної галузі України.</p> <p>Київський пивоварний завод «Славутич» — входить до складу Славутич, Carlsberg Group. За інформацією власника Київський пивзавод «Славутич» є найбільш сучасним пивоварним заводом у Європі</p> <p>Міжнародна Кондитерська Корпорація ROSHEN - лідер національного ринку кондитерських виробів України</p>
Харків	<p>ЗАТ «Харківський ювелірний завод» - лідер галузі за обсягом ювелірних виробів зі срібла.</p> <p>ДП «Харківський завод шампанських вин» - одне з найбільших підприємств виноробницької промисловості в Україні</p> <p>"Харківський приладобудівний завод ім.Т.Г.Шевченка" - сучасне багатопрофільне структуроване підприємство, яке володіє усім спектром сучасних технологічних процесів, властивих приладобудівному підприємству.</p> <p>ВАТ «Харківський тракторний завод ім. С.Орджонікідзе» - найбільше спеціалізоване підприємство СНД.</p>
Донецьк	ВАТ Донецьккокс (Донецький коксохімічний завод).

	<i>ЗАТ «Кондитерська фабрика «АВК» Донецьк» Донецький металургійний завод</i>
Львів	<i>Львівська кондитерська фабрика «Світоч» «ЛАЗ» - всесвітньо відомий виробник автобусів</i>
<i>Міста, що знаходяться на транзитних коридорах</i>	
Артемівськ (Донецьк – Харків)	<i>Артемівський завод шампанських вин Artymovsk Winery – найбільше в Східній Європі підприємство з виробництва шампанського класичним пляшковим способом</i>
Соледар (Донецьк – Харків)	<i>Соляна шахта</i>
Полтава (Харків – Київ)	<i>ВАТ «Полтавський завод медичного скла» — підприємство з високотехнологічного виробництва медичного скла</i>
Дніпропетровськ (Донецьк – Київ)	<i>Південний машинобудівний завод ім. О.М.Макарова — провідне українське підприємство із виробництва ракетно-космічної техніки. Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського — найстаріше металургійне підприємство Дніпропетровська</i>
Кременчук (Донецьк – Київ)	<i>Холдингова компанія «АвтоКРАЗ» - виробник вантажних автомобілів ВАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» – єдине підприємство в Україні, на якому за допомогою сучасних технологій виробляються 26 видів асфальтозмішувачів</i>
Запоріжжя (Донецьк – Львів)	<i>ВАТ «Мотор Січ» - одне з провідних підприємств у світі з розробки, виробництва, ремонту та сервісного обслуговування авіаційних газотурбінних двигунів для літаків і вертольотів; Дніпрогес – одна з найбільших ГЕС Європи Лікєро-горілчаний завод «Хортиця» ЗАТ «ЗАЗ» — єдине в Україні підприємство, що володіє повним циклом виробництва легкових автомобілів.</i>
Кривий Ріг (Донецьк – Львів)	<i>Шахта «Родіна» - найглибша залізрудна шахта Європи, глибина розробок на якій досягає 1500 м. Центральний та Північний ГЗК – одні з найбільших в Європі підприємства гірничодобувної промисловості. ВАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» - найбільше в Україні та одне з найбільших в світі металургійних підприємств</i>
Немирів (Донецьк – Львів)	<i>ТМ Nemiroff – один зі світових лідерів виробництва водки.</i>
Вінниця (Донецьк – Львів)	<i>Завод «Кристал» - один з найбільших алмазопереробних заводів світу.</i>
Тернопіль (Донецьк – Львів)	<i>Тернопільська меблева фабрика ВАТ «Тернопільський радіозавод «Оріон»»</i>
Іршанськ (Київ – Львів (із заїздом))	<i>Іршанський ГЗК, що займається видобутком та збагаченням ільменітових руд.</i>
Нетішин (Київ – Львів (із заїздом))	<i>Хмельницька АЕС – найпотужніше підприємство Хмельниччини</i>
Рівне (Київ – Львів)	<i>Комбінат по переробці бурштину ВАТ «Ровенська фабрика нетканих матеріалів»</i>

<i>Міста, індустріальні об'єкти яких, варто відвідати додатково</i>	
Чорнобиль	<i>Чорнобильська АЕС – визнана одним із найекзотичніших для відвідування об'єктів планети</i>
Єнакієво	<i>Музейний комплекс «Український техноленд»</i>
Енергодар	<i>Запорізька АЕС (ЗАЕС) – найбільша в Європі АЕС, що складається з 6 атомних енергоблоків</i>
Миколаїв	<i>Суднобудівний завод імені 61 комунара — суднобудівельне українське підприємство, одне з найбільших у державі</i>
Луганськ	<i>Луганський тепловозобудівний завод</i>
Луцьк	<i>Луцький автомобільний завод – провідне автомобілебудівне підприємство України, що спеціалізується на виробництві автобусів, вантажних та легкових автомобілів.</i>

Висновки. Україна має потужну промислову базу, представлену як підприємствами гірничодобувної, так і фабрично-заводської промисловості. Багато підприємств є лідерами не лише на вітчизняному, а й на міжнародному ринках. Деякі підприємства вже нині організовують виробничі екскурсії на власні підприємства, однак індустріально-туристичний потенціал нашої країни розкрито дуже слабо. Проведення ЄВРО може посприяти як розвитку туризму в Україні в цілому, так і становленню тут індустріального туризму, але задля цього варто сконцентрувати значні зусилля на створенні індустріально-туристичних маршрутів, повсюдній рекламі даних маршрутів та відповідному просуванню індустріально-туристичного продукту на туристичний ринок.

1. Бердичевская М. В Украине развивается промышленный туризм //Власть денег. – 2005. - №59.
2. В Запорожье туристов пригласят в... промзону //День. –5 июля 2007г. - №107.
3. Васильев Олег. Посторонним вход разрешен //pressa.sibnet.ru/?id=56768
4. Промышленный туризм по-украински //biz.liga.net/articles/EA080079.html
5. Тимошенко А. Український техноленд // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. - №16. – С. 6-7.